

Siposné Herédi Erika

**A határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárás megindítása az
Európai Unióban**

PhD értekezés tézisei

Pécs, 2007.

I. A KUTATÁSI FELADAT ÖSSZEFOGLALÁSA, A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSEI

A tudományos doktori képzés keretében kutatási területként az Európai Unión belüli határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárást választottam. A kijelölt téma vizsgálatát 1999-ben a magyar csődjogi szabályozás fejlődéstörténetének kutatásával kezdtem meg, majd az érdeklődésem a 2000. évben megalkotott közösségi jogi aktus hatására az európai fizetésképtelenségi eljárás megindítására koncentrálni kezdtem. Leginkább engem is az a jogtörténeti gyökerekig visszavezethető, örökérvényű kérdés foglalkoztatott, hogy milyen eljárási szabályok mentén valósulhatna meg a különböző érdekek egymást kiegyenlítő szabályozása. A magyar jogtörténeti fejlődés kutatása során nyert ismeretek igazolták azt a hipotézist, hogy a fizetésképtelenségek kezelésének jogszabályi keretek között kialakított eljárási rendje a rugalmasság, egyszerűség, gyorsaság és takarékoság követelményeit szem előtt tartva csak akkor lesz hatékony, ha a különböző érdekek még a jog kényszer útján való érvényesítése során is képesek a kiegyezésre.

A határokon átnyúló fizetésképtelenségek kezelése szükségszerűen megköveteli a nemzeti jogok közelítését és a gátló tényezők fokozatos lebontását. Az Európai Unió szabályozása e jogterületen is elébe ment a nemzeti jogalkotásnak. A határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárás Európai Unió keretein belüli megalkotása egyfelől kifejezésre jutatta, hogy a kölcsönös bizalomból táplálkozó megegyezés, az érdekek összehangolása ma már inkább *szükségszerű követelmény* és nem lehetőség. Másfelől, hogy az Európai Unió határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárása hatékonyságának és eredményességének záloga a megindítási szakaszhoz kapcsolódó lényeges eljárási szabályok egységesítése. Ezzel összhangban az európai fizetésképtelenségi eljárásjogi rendelkezések valódi kompromisszumon érlelt normák, amelyek védőbástyaként magasodnak, tudomásul véve a nemzeti érdekek sokféleségéből eredő szabályozási autonómiához való ragaszkodást.

Az Európai Unió szabályozása nyomán számos olyan új eljárásjogi kérdés merült fel, amelyek új alapokra helyezik és kikényszerítik a meglévő eljárási szabályok újragondolását. Ennélfogva a nemzeti fizetésképtelenségi eljárás szabályozásnak napjainkban *nem csak a nemzethatárokon belüli érdekek összeegyeztetésére hivatott egységes eljárási rendet* kellene kialakítania, hanem a magyar érdekek képviseletében, élve a közösségi rendeletből fakadó lehetőségekkel biztosítania kell a határokon átlépő fizetésképtelenségek hatékony kezelését is. Ezzel összhangban a kutatás során megállapításokat tettünk és következtetéseket vontunk le arra vonatkozóan, hogy az

általános hatállyal bíró, kötelező és közvetlenül alkalmazandó közösségi rendelet elvárásainak miként és mennyiben felel meg a nemzeti fizetésképtelenségi jogforrásunk.

Az Európai Unión belüli, határokon átívelő fizetésképtelenségi eljárás eljárásjogi szempontú vizsgálata során a dolgozat egyes fejezetei a közösségi jogforrás alkalmazásával összefüggésben felmerült, az eljárás megindításának szakaszában releváns eljárásjogi kérdéseket és mechanizmusokat elemzik. Igyekeztünk feltárni a nemzeti szabályozásban tetten érhető disszonanciákat és fékeket, másfelől rámutattunk a nemzeti érdekek érvényesítésére nyitva álló lehetőségekre és eljárási technikákra. Törekedtünk bemutatni a hatályos magyar fizetésképtelenségi eljárás megindítási szakaszához fűződő jogintézmények alkalmazásához és értelmezéséhez kapcsolódó alapvető jelenségeket, joggyakorlati és jogirodalmi álláspontokat, feltérképezve a joggyakorlatban fellelhető anomáliákat. A vizsgálódás során az eljárási problémák kiemelésén túlmenően, azok megoldásait az egyes normák rendszertani összefüggéseire összpontosítva is igyekeztünk feltárni. Olyan megoldásokra kívántunk rámutatni, amelyek mind a tagállamok közötti kölcsönös bizalom, mind a nemzeti érdekek érvényesülését szem előtt tartják, és mintaként állhatnak a közösségi lét kezdeti szakaszában tapasztalatokat gyűjtő Magyarország jogalkotása és jogalkalmazása előtt. A hatályos nemzeti szabályozás ismertetése során nem csak a közösségi szabályozáshoz való illeszkedés vizsgálata volt a cél, hanem alkotó jellegű kritikai észrevételek, az eredményesség és hatékonyság érdekében preventív célzattal de lege ferenda javaslatok megfogalmazása is. A dolgozat több jogintézmény tekintetében felhívja a figyelmet a magyar fizetésképtelenségi eljárásjogban az Európai Unión belüli, határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárásjoghoz képest mutatkozó hiányosságokra.

A közösségi és a magyar jogforrás jogharmonizációs célú összehasonlításán túlmenően a közösségi jogi aktus alkalmazásával felmerült eljárásjogi kérdésekre adott német nemzeti megoldásokat kutattuk. Ennek legfőbb indoka az volt, hogy a kontinentális jogrendszerben a csődjog fejlődésének irányát a német jogtudomány vitathatatlanul meghatározó módon formálta. A magyar csődjogi szabályozás fejlődési irányaira is mértékadó hatást gyakorolt, hiszen már Pauler Tivadar igazságügyi miniszter által az 1881. évi XVII. törvénycikk előkészítésével megbízott Dr. Apáthy István egyetemi tanár is az 1873-ban megjelent német birodalmi csődtörvényjavaslatot fogadta el javaslatának alapjául. Ennek fényében törekedtünk bemutatni a magyar csődjogi szabályozás fejlődésére a jogtörténeti gyökerektől kezdődően termékenyen ható és példaértékű német jogirodalom elméleteit és a

vonatkozó hatályos szabályozás megoldásait. A német fizetésképtelenségi jogi szabályozás eredményeinek kiválasztásában nemcsak a múltidézés játszott szerepet. Döntő érvként szólt emellett, hogy a közösségi jogforrás megalkotására vezető történelmi folyamatban a német törekvések mindvégig kiemelkedő szerepet játszottak. A közösségi jogi aktus tervezetének egyik előterjesztőjeként méltán nevezhető Németország az európai fizetésképtelenségi jog bölcsőjének is.

II. A KUTATÁS MÓDSZEREI, FORRÁSAI

A *leíró és elemző* módszer az elsődlegesen *összehasonlító* jellegű kutatási módszerrel ötvözve az egész munkán átível. Az értekezés megszületését több éves, hagyományos könyvtári külföldi kutatómunka előzte meg, amely kiegészült az internetes honlapokról letölthető anyagok áttanulmányozásával. Az ennek során egybegyűjtött német nyelvű forrásanyag alapvetően segítette a szerzőt az egyes fejezetek kimunkálása során. Az alkalmazott módszerek főként a hatályos magyar jogot elemző alfejezeteknél jellemzően a *kritikai személettel* párosulnak.

A kiindulási elméleti alapnak szánt jogtörténeti gyökereket feltáró első rész és azt követően a közösségi jogforrás szerkezetének elemzése az európai fizetésképtelenségi eljárásjog rendszertani helyét keresi az alapkérdések tisztázása és az összefüggésekre való rávilágítás során. Az összefüggések vizsgálatának egyik eszköze a *történeti-leíró módszer*. A történeti elemek tematikus beépítése leíró jelleggel több fejezetben is megjelenik, másutt utalások formájában, elsősorban a mondanivaló és az egyes fizetésképtelenségi eljárásjogi problémák szinte örökérvényű létének alátámasztása érdekében.

A nemzetközi fizetésképtelenségi jog feladata elsődlegesen az, hogy kijelölje, melyik eljárásjog irányadó a határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárások lefolytatására és milyen anyagi jogi szabályok alkalmazandóak e nemzethatárokat áttörő fizetésképtelenségek által érintett jogviszonyokra. Ennélfogva egyfelől meghatározza azt, mennyiben kíván érvényesülési igényt szerezni a belföldi fizetésképtelenségi eljárás külföldön, másfelől szükséges a külföldi fizetésképtelenségi eljárás belföldön kiváltott joghatásainak szabályozása is. A nemzetközi fizetésképtelenségi jog “Janus arcú” intézményként egyfelől eljárásjogi normákból, másfelől kollíziós jogi rendelkezésekből építkezik. E jogterület eljárásjogi szabályozásának tárgya amellet, hogy kijelöli a fizetésképtelenségi eljárás megindítására vonatkozó joghatóságot elsősorban az, milyen feltételek fennforgása esetén érdemes az eljárás megindításáról szóló határozat az elismerésre. Miként a nemzetközit, úgy az Európai Unió fizetésképtelenségi jogát is ez a kettősség jellemzi. A dolgozat e jogterület komplexitás folytán nem a teljes európai fizetésképtelenségi jogot vizsgálja, illetve elemzi, hanem az eljárás megindítási szakaszának tagállamokban egységesen alkalmazott eljárásjogi szabályaira koncentrálnak az alapkérdések tisztázásával és az összefüggésekre való rávilágítás útján. Önmagában már a kutatási terület komplexitása megkövetelte a *más jogágakhoz való kapcsolódási pontok*

ismeretét. Az egyes eljárásjogi kérdések tárgyalása a téma nemzetközi kötődései miatt a jogági határok átlépését igényli, így kiemelten a közösségi jogforrás területi alkalmazhatósága, illetve a joghatóság kérdéskörében érintjük sokhelyütt a nemzetközi magánjog normarendszerét is.

III. A KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS A HASZNOSÍTÁS LEHETŐSÉGEI

Az értekezés célkitűzése a határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárások összehangolására hivatott közösségi szabályozás megalkotásával az utóbbi években bekövetkezett változások és az azok által igényelt szükséges módosítások feltérképezése. Az összehasonlító jellegű részeknél elsősorban leíró- elemző értékelésre törekedtünk, a kritikai személetet a szabályozási hiányosságok, illetve ellentmondások kimutatása érdekében követtük.

Az értekezés bevezetőjében megjelölt célok tükrében a kutatás eredményei, főbb megállapításai az alábbiakban foglalhatók össze.

1. Az európai fizetéseképtelenségi jog fejlődéstörténete és az 1346/2000/EK rendelet szerkezete

Az Európai Unió fizetéseképtelenségi jogának kialakulására vezető történeti fejlődés bemutatásával igyekeztünk rávilágítani arra, hogy e jogterület által felölelt normák szabályozó ereje akkor teljesezhet ki, ha a határokon átlépő érdekek a kölcsönösség és nem a megalkuvás jegyében kompromisszumra készek. A jogfejlődési ív felrajzolásával törekedtünk nyilvánvalóvá tenni, hogy a közösségi rendelet formájába öntött szabályozás egy kitaró jogharmonizációs folyamat eredményeként az első óvatos, de annál határozottabb előrelépés a tagállamok különböző nemzeti fizetéseképtelenségi jogának egységesítése felé. Felvázoltuk az Európai Unión belüli, határokon átlépő fizetéseképtelenségi jogi szabályozás jellemzőit, kiemelt figyelmet szentelve a bírói értelmezés szerepének. Utaltunk az Európai Bíróság előtti előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésének lehetőségére és ezzel összefüggésben a tárgyalás felfüggesztésére vonatkozó szabályok pontosításának szükségességére. Részletesen bemutattuk a közösségi jogforrás vegyes rendszerét felépítő összefüggéseket, amelyen belül a főeljárás egyediségéről és univerzalitásáról külön is értekeztünk. Az első és a második fejezettel a szerző célja az elengedhetetlennek mutakozó elméleti és történeti alapok lerakása volt. A további mondanivaló megalapozása érdekében e fejezetek a közösségi szabályozás komplex bemutatását igyekezett megvalósítani.

2. Az 1346/2000/EK rendelet alkalmazása

2.1. Az értekezés a Fizetéseképtelenségi rendelet *területi alkalmazhatóságának* elemzése során bemutatta azokat a körülményeket és összefüggéseket, amelyek értékelése és

megfontolása útján kijelölhető a közösségi jogforrás térbeli hatótávolsága. A különböző szempontú vizsgálat nyomán levont következtetések mentén kitértünk olyan eljárásjogi problémákra is, amelyek a közösségi jogi eszköznek az Európai Unió keretében nemzethatárokat átlépő területi alkalmazhatóságával összefüggésben merülnek fel. A joghatóságra vonatkozó szabályokból kiindulva megállapítottuk, hogy a közösségi jogi aktus alkalmazásának szükségszerű feltétele, hogy az adós fő érdekeltségeinek középpontja valamely tagállamban legyen.

A cél szerinti vizsgálat nyomán pedig arra mutattunk rá, hogy a közösségi jogi eszköz normarendszere abban az esetben kerül alkalmazásra, ha az adós határokon átlépő, nemzeteken átívelő gazdasági mechanizmusokat is működtet, azaz összességében valamely külföldi kötődést mutat fel. Tekintettel arra, hogy a Fizetésképtelenségi rendelet térbeli hatótávolsága kijelöli, illetve behatárolja a tagállamok számára a nemzetközi fizetésképtelenségi jog területén még megmaradt nemzeti szabályozási kompetenciát, azonos szempontokat követve részletesen elemeztük a német jogirodalomban kiforrott ellentétes vélemények érvrendszerét utalva az ítélkezési gyakorlatban is felmerült adós külföldi kötődésének problematikájára.

A közösségi jogforrás elemzése során alkalmazott szempontokat követve, az egyes, egymásnak feszülő jogirodalmi elméletekből kiindulva vizsgáltuk a magyar joghatósági szabályokat. Az Európai Unió határokon átlépő fizetésképtelenségi joghatósági rendszerére figyelemmel elvetni javasoltuk a kizárt, illetve kizárólagos joghatósági okok fenntartását, illetve felvetettük, hogy a jogalkotónak kapukat kell nyitnia a magyar bíróságok eljárása előtt a közösségi jog által nem érintett vagy a nemzeti jogalkotás szabályozására kifejezetten fenntartott fizetésképtelenségi tényállásokban is.

- 2.2. A dolgozat tágabb keretek között vizsgálja és szélesebb körben tárgyalja az Európai Unió keretén belül kezdeményezett, határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárás megindítását, illetve megindíthatóságát. Részletesen elemeztük a *közösségi jogforrás tárgyi hatályát* kijelölő eljárási ismérveket, majd a nemzeti eljárások esetében azt vizsgáltuk, hogy a közösségi jogi aktus által megkövetelt eljárási feltételeket a Cstv.-ben deklarált egyes fizetésképtelenségi eljárások mennyiben teljesítik, valamint azok jellemző ismérvei megfelelnek-e a közösségi jog által támasztott elvárásoknak. Megjegyeztük, hogy bár a közösségi jogforrás gyakorlati alkalmazása szempontjából rendkívüli csekély jelentőséggel bírnak az 1. cikk (1) bekezdésében nevesített feltételek, mégis a

kodifikációs jogalkotási folyamatnak figyelmet kellene szentelnie a kollektív eljárási ismérv megnyilvánulási formáinak kidolgozására. Ennek legfőbb indoka az, hogy az egyes nemzeti eljárások által teljesítendő, közösségi jogforrásban elvárt eljárási feltételek fennforgásának vizsgálata már az adott eljárás mellékletekbe való felvételének keretében megtörténik. Tekintettel arra, hogy a fizetéseképtelenség kétségtelenül a felszámolási eljárás legmarkánsabb jellemzője, két továbbgondolásra sarkalló problémát feszegetett az értekezés. Egyfelől rámutattunk a csődegyezés sikertelenségére alapított fizetéseképtelenségi ok fenntartásának felesleges voltára, másfelől arra a problémára, amely abból ered, hogy az egyes tagállamok nemzeti joga szerint az adós eltérő okok miatt fizetéseképtelen. Megállapításként rögzítettük, hogy a közösségi jogalkotó kezdeti óvatos és kompromisszumkereső egységesítő törekvései a jövőben a tagállamok belátásán alapulva egyre inkább fokozódni fog. A csődeljárás elemzése során rámutattunk arra, hogy a Magyarországon főeljárásként indított csődeljárás adós rendelkezési jogát korlátozó joghatása a nemzeti jogforrásban foglalt rendelkezések alapján csak a fizetési haladékról szóló végzés közzétételétől él. A fizetési haladék kezdő időpontja a végzés közzététele, ettől az időponttól kezdődően lép be a vagyonfelügyelő az eljárásba, és ettől az időponttól köteles ezt a joghatást a többi tagállam automatikusan elismerni. A fizetési haladékot tartalmazó végzés közzétételét megelőzően azonban a nemzeti jog alapján nem él az adós rendelkezési jogának korlátozása, így nincs is mit elismerni. A csődeljárás vizsgálata során kiemeltük, hogy a hatályos jogszabályi rendelkezések túlságosan elodázzák a csődeljárásban az adós rendelkezési jogának korlátozására vonatkozó joghatás kiváltását, így a Magyarországon főeljárásként megindított csődeljárás közösségi jogforrásban nyert univerzális jellege valójában csorbát szenved a későn eszmélő nemzeti jogszabályi rendelkezések miatt. A felszámolási eljárás elemzése során rámutattunk azokra a bizonytalanságokra, amelyek abból adódhatnak, hogy Magyarország vonatkozásában a közösségi jogi norma alkalmazásában figyelembe veendő felszámolók körében nem került még nevesítésre a Cstv.-ben szabályozott státusszal rendelkező ideiglenes vagyonfelügyelő.

- 2.3. A történeti gyökerektől kiindulva, jogelméleti alapokon haladva, a joggyakorlat által felvetett igényeket követve részletesen elemeztük a *főeljárás* megindítására vonatkozó joghatósági szabályokat. Figyelemmel arra, hogy a hatályos magyar fizetéseképtelenségi jogi szabályozás – egyelőre – nem ismeri az ún. fogyasztói csőd intézményét, a nemzeti jogforrás személyi alkalmazhatósága miatt a társaságok és jogi személyek esetében

vettük górcső alá a főeljárás megindítását megalapozó kapcsolóelvet. Az *adós fő érdekeltiségeinek középpontjának fogalmát* jogelméleti és joggyakorlati szempontból elemeztük, emellett részletesen ismertettük a közösségi jogforrás alkalmazása során kialakult ítélkezési gyakorlatot. Ennek során a német jogirodalomban kiemelt figyelemmel kísért, ennél fogva az Európai Unión belül megindított, határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárás továbbfejlesztése szempontjából meghatározó jogeseteket mélyrehatóan elemeztük. Felsorakoztattuk a bírói mérlegelés során dominanciát nyerő körülményeket, és feltártuk az azok mögött álló érveket, végül bemutattuk az ítélkezési gyakorlat során kiforrott elméletek alapvető különbségeit. Megállapítottuk, hogy e határokon átlépő fizetésképtelenségi ügyekben az adós fő érdekeltiségei középpontjának kijelölésénél kiemelkedő szerepet jut ennek a kapcsolóelvnek megfelelő hely *felismerhetőségének*.

- 2.4. Fontosnak tartottuk a társaságokkal és jogi személyekkel szembeni főeljárás megindítását megalapozó joghatósági ok kijelölésére deklarált megdönthető *vélelem és ennek nyomán a joghatóság vizsgálata* kapcsán *felmerülő bizonyítási kötelezettség* kérdéskörének tisztázását. A komplexitásra törekedve az eljárás egyes résztvevőinek pozíciójából vizsgáltuk az eljárásjogi lehetőségeket, illetve kötelezettségeket. A nemzeti szabályozás által lefektetett sarokkövek mentén rámutattunk az adós, illetve a hitelező aktivitásának szükségességére és a bíróság vizsgálati kötelezettségeinek korlátjaira. Megállapítottuk, hogy a csődeljárás, illetve a felszámolási eljárás megindítási szakaszában az ellenérdekű fél értesítésére, illetve értesülésére vonatkozó eljárási szabályok nem nyújtanak megfelelő garanciát arra, hogy az eljáró bíróság a lehető legkorábban és a közösségi bizalom elvéből fakadóan helyesen állapítsa meg a joghatóságát. A közösségi jogforrásból levezethető joghatóság hivatalbóli vizsgálati kötelezettségével összefüggésben kutattuk a felek, illetve a bíróság pozíciójából kiindulva a nemzeti szabályozás számára nyitva álló lehetőségeket. Az értekezés kiemelt figyelmet fordít annak elemzésére, hogy az európai szabályozás által életre hívott megdönthető vélelem nyomán a joghatóság vizsgálatával összefüggő bizonyítási kötelezettség kit és mennyiben terhel. Rámutattunk arra, hogy mind a bíróság, mind a felek aktivitása szükséges, ezért megkíséreltük összeegyeztetni a nyomozati elv és a kizárólag a feleket terhelő eljárási-anyag szolgáltatási, illetve bizonyítási kötelezettséget. Ennek tükrében javasoltuk, hogy a *fizetésképtelenségi bíróságnak a joghatóság fennállására, illetve hiányára előadott tényállítások valóságát csak akkor kellene vizsgálnia, ha azok a köztudomással vagy a bíróság hivatalos*

tudomásával ellenkeznek, vagy egyébként valószínűtlenek, azaz kétely felmerülése esetén, illetve ha azokat az ellenérdekű fél vitássá teszi.

Rámutattunk a nemzeti szabályozás hiányosságaiból adódó eljárási visszasságok lehetőségére. Elvetettük a polgári perjogi kódex joghatóság vizsgálatára vonatkozó előírásainak az Európai Unión belül kezdeményezett, határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben való alkalmazhatóságát tekintettel ezeknek a nemperes eljárásoknak a sajátosságaira. Az Európai Bíróság értelmezése nyomán kiemeltük az eljárás minél előbbi hatályosulásának fontosságát. Rámutattunk arra, hogy a gyorsaság és alaposág együttes követelményeinek megvalósulása érdekében tételes jogi szabályozásban egyértelműen ki kell jelölni az eljárás megindításáról szóló döntés meghozatalához szükséges releváns, illetve *a jogalkalmazóktól számon kérhető tények körét*. Ennek megfelelően megfontolásra javasoltuk, hogy az eljárás kezdeményezésére irányuló *kérelem kötelező tartalmi eleme* legyen az egyes, megindítani kívánt fizetéseképtelenségi eljárási típust megalapozó *joghatósági ok megjelölése is*. Alternatív megoldást fogalmaztunk meg az általánosra, illetve kizárólagosra széttagolt illetékességi szabályok vizsgálatának eredményeként. Bevezetni javasoltuk ezekben a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben a főeljárás tekintetében a kizárólagos illetékességi szabályok egységesítését oly módon, hogy azokat egy, meghatározott bírói fórumhoz szükséges telepíteni. Rámutattunk arra, amennyiben *az adós fő érdekeltségeinek középpontja lenne a kizárólagos illetékességi ok*, úgy az eljárás kezdeményezőjének már a kérelemben szükségszerűen elő kellene adnia, és fel kellene térképeznie az adós külföldi kapcsolatrendszerét. Ennélfogva a bíróság a joghatóság vizsgálatára irányuló hivatalból eredő kötelezettségének is eleget tudna tenni, mert ennek a kötelezettségének teljesítése az elé tárt körülmények gondos mérlegelésében nyilvánulna meg. Ha az adós hallgatása folytán mégis eléri, hogy valamely más tagállamban a magyarországit megelőzően megindul ellene a főeljárás, akkor sem menne veszendőbe a bíróság munkája, mert az általa megismert körülményeket telephelynek minősíthetné, és így Magyarországon megindulhatna a helyi hitelezői érdekeknek megfelelően a főeljárás joghatóságait ex nunc hatállyal felfüggesztő, az általunk javasoltak szerint, *az adós telephelye szerint illetékes bíróság előtt a másodlagos eljárás*.

- 2.5. A közösségi jogforrás az egység és az univerzalitás elsődlegességét hangsúlyozza, azonban az Európai Unió belüli egységcsőd realitása érdekében kiegészítő jelleggel előíranyozza a főeljárástól eltérő többi tagállamban található vagyona korlátozva, a

párhuzamosan lefolytatható *másodlagos eljárások* megindításának lehetőségét. A főeljárástól függő területi eljárás normáit az eljárás funkcióinak, a megindítás feltételeinek, illetve a vonatkozó joghatósági szabályoknak, továbbá az adós fizetéseképtelensége vizsgálata kérdéskörének és az eljárás jellegének figyelembevételével rendszereztük. Rámutattunk a másodlagos eljárás és az Európai Unión belüli, határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárás többi típusa közötti illeszkedési pontokra és összefüggésekre is. Részletesen elemeztük a másodlagos eljárás kapcsolóelveként kijelölt telephely fogalmának alkotórészeit és érintettük a konzern kapcsolatokból származó önálló külföldi leányvállalat speciális problematikáját is. Kiemeltük, hogy a közösségi jogi aktus általában az egyetemlegesség gondolatát követi és csak kényszerűségből – főként az egyes tagállamok fizetéseképtelenségi jogának jelentős különbözősége miatt – engedi meg a területileg korlátozott fizetéseképtelenségi eljárást. Rámutattunk arra, hogy ennek megfelelően a közösségi jogforrás nem kívánatosként bélyegzi meg a *partikuláris eljárást*. A partikuláris eljárás iránti “bizalmatlanság” és az abból fakadó speciális szabályozási igény miatt a másodlagos eljárás vizsgálata során alkalmazott szempontok mentén, a másodlagos eljárásra vonatkozó normákkal egybevetve és e két eljárási típus kapcsolódási pontjaira figyelemmel részletesen elemeztük a vonatkozó eljárásjogi normákat.

- 2.6. A Fizetéseképtelenségi rendelet a joghatósági összeütközések feloldására kifejezett rendelkezéseket nem tartalmaz. Ennélfogva igyekeztünk rámutatni az ennek megelőzésére szolgáló támpontokra. Részletesen elemeztük a pozitív joghatósági összeütközés kikerülésére hivatott elsőbbségi elvet. Rámutattunk arra, hogy az egyöntetű alkalmazása érdekében a közösségi jogforrás maga jelöli ki az eljárás megindításának időpontját, amely az eljárást megindító határozat hatályba lépéséhez kötődik, függetlenül attól, hogy a határozat az eljárás megindításának helye szerinti tagállam nemzeti joga szerint alaki jogerővel rendelkezik, vagy sem. Megállapítottuk, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet betűjét követve az Európai Bíróság értelmezése az elsőbbségi elv érvényesülését az eljárás megindításáról szóló határozat, illetve – adott esetben – az ideiglenes felszámoló kirendeléséről szóló határozat hatályosságának és nem az eljárást kezdeményező kérelem előterjesztésének időpontjához köti. Rámutattunk arra, hogy a közösségi jogforrás egységessé, nemzetek feletti normává tette az ún. eljárási elsőbbség koncepcióját, ugyanakkor a nemzeti jogokra bízta a részletek kidolgozását. Ezzel összhangban rámutattunk arra, hogy a megindítási határozat hatályosságát a

Fizetéseképtelenségi rendelet felhatalmazása nyomán a nemzeti jog szabályozza. Ennek tükrében górcső alá vettük a nemzeti fizetéseképtelenségi jogforrást és azt vizsgáltuk, milyen eljárási aktusban jelenik meg az eljárás megindításáról szóló határozat, illetve az mikor tekinthető hatályosnak. Rámutattunk arra, hogy a nemzeti fizetéseképtelenségi szabályozás nem él a közösségi jogforrásból eredő lehetőségekkel, ezért az eljárás megindításáról szóló határozat hatályosságához kapcsolódó elsőbbségi elv érvényesülését a magyar bíróságok előtt kezdeményezett eljárások megindításáról szóló határozat tekintetében szinte kizárja. Kiemeltük, hogy az eljárás megindításáról szóló határozat vonatkozásában a jogalkotó egyfelől egybeolvasztja a hatályosság és jogerő stádiumait, másfelől még a jogerőre emelkedés stádiumán is túllépve, kései kezdődőpontot jelöl ki, holott a Fizetéseképtelenségi rendelet értelmében a prioritás megszerzéséhez már a határozat jogerős volta sem követelmény. E következtetések folytán megfontolásra javasoltuk az eljárás megindításáról szóló döntés hatályosságának, illetve az azt kiváltó kritériumoknak a tételesjogi meghatározását a polgári perjogi kódex normái és a német fizetéseképtelenségi jog megoldásai tükrében. Felvázoltuk a német nemzetközi fizetéseképtelenségi jog pozitív joghatósági összeütközések feloldására szolgáló eljárási technikáit, majd rámutattunk arra, hogy a magyar szabályozás ugyan a tagállamok közötti kölcsönös bizalom eszményéből táplálkozó elsőbbségi elv érvényesülését juttatják kifejezésre, azonban hallgat a főeljárástól független területi eljárás, az ún. partikuláris eljárás megindításának lehetőségéről. A *versengő kérelmek* eljárásjogi problematikájának megoldására felidéztük a Brüsszel-I. rendelet megoldását és kiemeltünk annak megfelelő alkalmazhatóságát az Európai Unión belüli, határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben. Ezzel összhangban a később megkeresett bíróságnak hivatalból fel kellene függesztenie az eljárását, és csak akkor állapíthatná meg joghatóságának hiányát, ha az elsőként megkeresett bíróság megállapítja a joghatóságát és megindítja az eljárást. Rámutattunk arra, amennyiben az adós a *fő érdekeltségek középpontját* pusztán látszólagosan röviddel a *kérelem előterjesztése előtt* helyezi át, akkor ez a magatartás megvalósíthatja az Európai Unión belüli, határokon átívelő fizetéseképtelenségi ügyekben nem-kívánatos jelenségnek bélyegzett forum shoppingot. Kiemeltük egyúttal, hogy az Európai Bíróság értelmezése nyomán a fő érdekeltégi középpont kérelem előterjesztését megelőző, valóságos, *tényleges áthelyezése esetén a kérelem előterjesztésének időpontja az irányadó* a joghatóság megállapítására. Az esetleges negatív joghatósági összeütközések kezelésére a német megoldást állítottuk zsinórmértékül a nemzeti szabályozás számára.

2.7. Az európai fizetéseképtelenségi *biztosítási intézkedés* elemzése során az értekezés az intézmény komplex bemutatását igyekezett véghezvinni. Itt a szerző a főeljárás ideiglenes felszámolója kezdeményezési jogának jelentőségét kívánta megragadni az Európai Unión belüli, határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárás(-ok) sajátos köztes létszakaszában. Rámutattunk, hogy az erre vonatkozó szabályozás rendszere több szempontból is speciális. Az ideiglenes főfelszámoló kérelmezési jogával összefüggésben szükségesség vált a nemzeti szabályozásépítő és kritikai szemléletű áttekintése. Az uniós, a magyar, majd a német szabályok vizsgálata arra a következtetésre jutatta a szerzőt, hogy a közösségi jogi aktusból fakadó ideiglenes főfelszámoló jogosítványainak érvényesülését egyes nemzeti jogszabályi rendelkezések akadályozhatják. Megállapítást nyert, hogy a közösségi rendelet megteremtette a szabályozás kereteit, azonban a magyar szabályozás számos kérdés még válasz nélkül hagyott. Rámutattunk, hogy a Cstv. csakis a felszámolási eljárás iránti kérelem benyújtásával egyidejűleg vagy azt követően kezdeményezhető biztosítási intézkedésről rendelkezik, ugyanakkor hallgat az ideiglenes főfelszámoló által kezdeményezett biztosítási intézkedés esetén követendő eljárási szabályokról. A német megoldás áttekintése nyomán megfontolásra javasoltuk az adós telephelye, illetve az érintett vagyontárgy fekvési helyének illetékességi okként való kijelölését az ideiglenes főfelszámoló által a 38. cikk alapján kezdeményezett biztosítási intézkedések elrendelésére. A kérdést érintő német szabályozás tárgyalásánál és az Európai Bíróság értelmezése tükrében rámutattunk arra az összefüggésre, hogy az ideiglenes főfelszámoló kérelmezési jogosultságának gyakorlása folytán már a főeljárás függő létszakaszában beállhat az egyedi igényérvényesítési tilalom, ezért megfontolásra javasoltuk az egyedi végrehajtást érintő további biztosítási intézkedési típus bevezetését. Az Európai Unió, határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyeiben biztosítási intézkedésként számba vehető ideiglenes vagyonfelügyelő hatékonyságát a jogállása szempontjából vizsgálva rámutattunk a nemzeti szabályozás néhány ellentmondásos pontjára. Ilyennek tekintettük például az ideiglenes vagyonfelügyelő tájékoztatási kötelezettségére vonatkozó szabályozást.

2.8. Az uniós szabályozás alapvető megfontolásaiból kiindulva, mely szerint a kölcsönös bizalom alapelvéből táplálkozva annak elérése a cél, hogy a nemzethatárok ne akadályozzák a nemzetközi fizetéseképtelenségek közösségszerte hatékony kezelését, részletes, elemző áttekintést nyújtottunk a közösségi rendelet alkalmazási területébe tartozó határozatok elismeréséről. Rámutattunk a joghatóság és az eljárást megindító

határozat érdemi felülvizsgálatának tilalmára és megállapítást nyert, hogy az eljárás megindításáról határozatot hozó bíróság joghatóságának tényleges fennállása nem feltétele a külön eljárás nélküli, automatikus, ipso iure elismerésnek. Kimutattuk, hogy a közösségi jogforrás a hatás-kiterjesztés elméletét a főeljárásra irányozza elő, a másodlagos és a partikuláris eljárások tekintetében az elismerés jelentősége abban ragadható meg, hogy a területileg az eljárás megindításának államára korlátozott hatásokat a többi tagállam tiszteletben tartja. Fontosnak tartottuk az elismerés feltételeinek mélyreható vizsgálatát, amely során kiemeltük, hogy sem az alaki jogerő, sem a határozat közzététele nem feltétele az elismerésnek. Rávilágítottunk, hogy az automatikus hatás-kiterjesztés folytán a fizetéseképtelenségi eljárás joghatásai a többi tagállamban *ugyanabban az időpontban* következnek be, *mint az eljárás megindításának államában*.

- 2.9. A határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben az *elismerés megtagadásának* csak kivételesen – a közösségi rendeletben külön kiemelt speciális esettől eltekintve – az *ordre-public* klauzulára való hivatkozással van helye. Az Európai Bíróság értelmezése nyomán megállapítottuk, hogy ezekben a határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárásokban a fegyveregyenlőség elvének tiszteletben tartására tekintettel különös jelentőséggel bír a hitelező eljárásban való részvételhez és *meghallgatáshoz fűződő joga*, illetve annak szükségszerű korlátozása miatt a megfelelő eljárási garanciák biztosítása. Ennek tükrében átgondolásra javasoltuk a magyar felszámolási eljárás megindítási szakaszának menetét. Részletesen elemeztük a *joghatóság helytelen megállapításának esetét* és megállapítottuk, hogy emiatt általában a közrendvédelmi klauzulára hivatkozással nem tagadható meg az elismerés, hanem a határozathozatal államában a *nemzeti jog által előírányzott jogorvoslati eszközök* vehetők igénybe. Az összefüggésekre való rávilágítás útján megfontolásra javasoltuk a nemzeti jog rendelkezésein alapuló jogorvoslati eszköz előterjesztésére jogosult személyi kör bővítését oly módon, hogy mindazon személyek számára, akiknek a jogi érdekét az eljárás megindítása érinti, lehetővé kellene tenni a jogorvoslat benyújtását. Felvetettük, hogy a külföldi hitelezőkre tekintettel megfelelő mértékű jogorvoslati határidőt szükséges biztosítani. A jogorvoslat sikertelensége esetén rámutattunk arra, hogy a fő érdekeltségek középpontjának telephelyként való értékelése nyomán a másodlagos eljárás megindítása nyújt további “orvoslást”, mert a másodlagos eljárás megindítása a *lex fori concursus secundariae* javára *ex nunc* hatállyal felfüggeszti a *lex fori concursus generalis* alkalmazását. Az

egyres eljárásí típusok egymáshoz való viszonyát részletesen elemézve megvilágítottuk, hogy az eljárás megindításáról szóló határozat elismerése azzal az indokolással nem tagadható meg, hogy *az adós az elismerés államában nem fizetéseképtelen*.

Az Európai Unió határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárásjogának szakirodalmát áttekintve megállapíthatjuk, hogy a dolgozat által kutatott kérdéskör átfogó magyar feldolgozásával nem találkozhatunk. A hazai szakirodalomban fellelhető munkáktól szemléletében és megközelítési módjában tér el az értekezés tekintettel a magyar, a német és a közösségi eljárásjogi normák egymással párhuzamosan zajló komplexitásra törekvő feldolgozására.

A téma aktualitása lehetővé teszi az értekezés széles körű felhasználását. A kutatás eredményei hasznosíthatók az egyetemi alapképzésben, illetve összehasonlító és európai polgári eljárásjogi posztgraduális képzésekben. A dolgozat segítséget nyújthat a gyakorlati szakemberek továbbképzésében is. A határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben követhető eljárásjogi normaanyag, valamint a közösségi rendelet alkalmazását gátló körülmények lebontása tekintetében tett megállapítások, kritikai következtetések és a jogalkotóhoz címzett de lege ferenda javaslatok ösztönzőleg hathatnak a kodifikációs folyamatokra.

IV. AZ ÉRTEKEZÉS TÁRGYKÖRÉBEN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

Herédi Erika: A reorganizáció létjogosultsága, in: Polgári eljárásjog a XXI. században, Tanulmányok Farkas József emlékére, Pécs 2002, 77-88. old.

Herédi Erika: Eljárási technikák a “képtelenségek” megelőzésére, in: Fiatal oktatók tanulmányai, Budapest, 2003, 117-130. old.

Herédi Erika: A fizetéseképtelenségi eljárás megindítása az 1346/2000/EK rendelet alapján, in: Tanulmányok az európai polgári eljárásjog köréből, Pécs, 2005, 27-43. old.

Siposné Herédi Erika: A biztosítási intézkedés áttekintése az 1346/2000/EK rendelet és a német fizetéseképtelenségi jog szabályozása tükrében, in: Fiatal oktatók tanulmányai, Győr, 2006, 217-235. old.

Herédi Erika: A nemzeti fizetéseképtelenségi eljárások és az európai fizetéseképtelenségi jogforrás tárgyi hatálya, in: Fiatal oktatók tanulmányai, Győr, 2006, 109-143. old.

Herédi Erika: Kengyel Miklós és Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog, in: Magyar Jog 2006. évi 7. szám, 443-446. old.

Herédi Erika: Joghatósági összeütközés az európai fizetéseképtelenségi eljárás megindításánál, in: Európai Jog 2006. évi 6. szám, 29-37. old.

Herédi Erika: Biztosítási intézkedések az európai fizetéseképtelenségi jogforrásban és a nemzeti szabályozás, in: Magyar Jog 2007. évi 2. szám, 82–91. old.

Megjelenés alatt álló publikációk:

Herédi Erika: Az európai fizetéseképtelenségi eljárás megindításáról szóló határozat elismerése, in: Gazdaság és Jogtudomány.

Herédi Erika: A Fizetéseképtelenségi rendelet területi alkalmazhatósága Magyarország vonatkozásában, in: Jogállam.